

Mira KOLAR-DIMITRIJEVIĆ, *Skrivene biografije nekih Nijemaca i Austrijanaca u Hrvatskoj 19. i 20. stoljeća*, Njemačka narodnosna zajednica - Zemaljska udruga Podunavskih Švaba u Hrvatskoj Osijek, Osijek 2001., 330 str.

Hrvatska je historiografija postala bogatija za još jednu knjigu o pitanjima Nijemaca i Austrijanaca u Hrvatskoj u protekla dva stoljeća. U njoj se donosi niz novih spoznaja o nedovoljno istraživanim i zapostavljanim područjima hrvatske povijesne znanosti. Jedno od dugo zapostavljenih područja istraživanja je sve do novijeg doba bio život Nijemaca i Staroautrijanaca na hrvatskom prostoru. Tom nedovoljno poznatom segmentu povijesti u ovoj je monografiji pristupljeno vrlo savjesno i analitički. Autorica knjige je Mira Kolar, redovita profesorica na Katedri za svjetsku povijest novoga vijeka Filozofskoga fakulteta u Zagrebu. Knjiga je posvećena njenoj baki Antomiji Peršić (r. Albrecht) rođenoj u Grazu te njezinom tetku i graditelju bačkih mlinova Josephu Hasenaueru. Ne samo rezultatima i opsegom, već i činjenicom da je to bila jedna od tema hrvatske historiografije kojom se nije bilo prije poželjno baviti, ova je knjiga predstavlja kapitalno dijelo hrvatske povijesti i to onih tvoraca koji su govorili njemačkim jezikom te bili podrijetlom s njemačkog prostora.

Sunakladnik knjige je Grafika iz Osijeka, poduzeće u kojem je ovo djelo tiskano. Urednica je Renata Trišler. Knjigu su recenzirali Nives Rittig-Beljak i Vladimir Geiger, sažetke je na njemački jezik prevela Snježana Babić. Knjiga sadrži presnimke pojedinih dokumenata te fotografije koje su obradili Renato Pozaić i Elizabeta Wagner. Knjigu je grafički uredio Zlatko Škrinjar.

Urednica R. Trišler je u uvodu istaknula da "višestoljetna nazočnost Austrijanaca i Nijemaca na hrvatskim prostorima nije mogla proći bez njihovih tragova i doprinosa, jednako kao što se ne može zanijekati pripadnost Hrvatske habsburškoj kruni u čijem je okviru Hrvatska, iako bez samostalnosti, stoljećima stjecala atribute koji je i danas jasno izdvajaju s Balkana. Nijemci i Austrijanci na hrvatskim prostorima do polovice 20. stoljeća bili su duboko inkorporirani u hrvatske kulturne i političke krugove, a njihov je prilog nesebičan i iskren. Prečesto, a da ne i bilo slučajno, doprinos većine Folksdojčera ostajao bez priznanja i adekvatne ocjene zaslugom nenarodnih i rapresivnih režima, koji su mnoge stajali i glave. Previše je činjenica koje su do današnjih dana ostale bez povijesne, sociološke i političke valorizacije."

Ova vrijedna knjiga uz predgovor sadrži 12 tekstova koji predstavljaju pojedine logične cjeline o životu Nijemaca i Austrijanaca u 19. i 20. stoljeću. Svi radovi su rađeni na temelju izvorne građe te su dragocjeni doprinos njemačkoj i austrijskoj komponenti hrvatske povijesti.

Prvi je rad "Nijemci u Podravini" je sinteza dosadašnjih spoznaja uz dodatna autoričina istraživanja. Autorica navodi da su se Nijemci spuštali Dunavom i postupno došli na prostor današnjeg hrvatskog Podunavlja. Naravno, za taj su put koristili i dunavske pritoke, a među njima i rijeku Dravu. U tom tekstu obrađuje sliku života Nijemaca od srednjeg vijeka od 20. stoljeća. Zanimljivi su podaci o brojnosti Nijemaca u Podravini. Primjerice, 1910. godine je, prema istraživanjima Mire Kolar-Dimitrijević, utvrđen broj Nijemaca od približno pet tisuća, a od

tada je njihov broj počeo opadati. Vrijedni su prilozi analizi Nijemaca obrtnika, gospodarskih stručnjaka na veleposjedima i trgovaca.

Kao i u prethodnom tekstu i u radu "Uloga njemačkih veleposjednika u Slavoniji" način obrade je sintetički. Istaknut je veliki doprinos njemačkog plemstva i ljudi na procesu krčenja šuma i pretvaranju Slavonije u hrvatsku žitnicu, uz ukazivanje na mogućnosti novih istraživanja. Tekst "Utjecaj politike na gospodarsku djelatnost Austrijanaca i Nijemaca na zagrebačkom području od 1900. do 1945. godine" upozorava da je Zagreb u prvoj polovici 20. stoljeća imao gospodarsku osnovicu koja je djelovala na sličnim principima na kojima su djelovali prostori oko Graza. Slijedi rad "Carl Heinrich Meyer von Klinggräff, prvi gospodarski stručnjak Hrvatsko-slavonskog gospodarskog društva u Zagrebu (1842.-1855.)". Spomenuti je kao tajnik gospodarskog društva utjecao na modernizaciju hrvatskog gospodarstva.

Hrvatskoj će javnosti biti zanimljiv rad o hrvatskom banu iz Podravine pod naslovom "Ban Pavle Rauch i njegovo vrijeme" s dodatkom o životu Pavla Raucha prije i poslije banovanja. Iako je već objavljivala tekstove o Rauchu, autorica je dopunila rad novim spoznajama nastojeći prikazati pozadinu događaja koji su se događali u Hrvatskoj u vrijeme Rauchova banovanja od 1908. do 1910. godine. Ukazala je na korisne reforme, koje je ban Rauch inicirao na upravnom i gospodarskom području Hrvatske, ali i šireg prostora.

Slijedi tekst "Savjetnik Kosta Hörmann, promicatelj kulture i povijesne tradicije u Bosni i Hercegovini 1880.-1910. godine". On je bio rođen u Bjelovaru, ali je djelovao u Bosni i Hercegovini gdje je zaslužan za osnivanje sarajevskog Zemaljskog muzeja te pokretanje nekoliko časopisa. Slijede radovi "Njemačka obitelj Göszl od Rume do Dubrovnika ili njihov doprinos hrvatskoj prosvjeti i kulturi od 1880. do 1944. godine" i "Josip Hartinger, osječki novinar i hrvatski povjesničar (1884.-svibanj 1945.)" o znanstveniku koji je doktorirao povijest temom "Hrvatska seljačka buna 1573.". Disertacija je objavljena kao knjiga koja predstavlja prvu znanstvenu obradu ove bune i koju su kasnije respektirali svi autori koji su se bavili Seljačkom bunom 1573. godine.

Rad "Novinar Antun Schlegel i njegov utjecaj na politiku Hrvatske u prvoj četvrtini dvadesetog stoljeća" obrađuje njegov doprinos ne samo novinarstvu nego i političkoj misli. Autorica je rasvijetlila Schlegelovo bogato djelovanje

Slijedi vrlo zanimljiv tekst pod naslovom naslov "Dr. Erwin pl. Schwuger (1890.-1983.) ili što su u monarhističkoj Jugoslaviji doživljavali kotarski načelnici njemačkog podrijetla". Autorica je prikazala njegov teški životni put i podmetanja na koja je nailazio u politici. On je od 1927. do 1931. godine bio načelnik kotara Ludbreg, a od 1931. do 1935. je obavljao istu dužnost u Virovitici, a obnašao je, uz velike poteškoće i omalovažavanje, još niz dužnosti uvijek gledajući za dobrobit ljudi u krajevima, gdje je službovao.

Završni rad u knjizi nosi naslov "Stvaranje antigermanskog raspoloženja u Hrvatskoj 1856. do 1908. godine prevođenjem poljskog epa 'Konrad Wallenrod' Adama Mickiewicza", koji je tipičan primjer prikaza kako se pjesništvo može iskoristiti u političke svrhe. Autorica ovaj rad stavlja u širi okvir, nastojeći prikazati pojavu antigermanskog raspoloženja u Hrvatskoj u drugoj polovici 19. i početkom 20. stoljeća.

Ovo je izuzetno vrijedna knjiga jer su u biografijama istaknuti predstavnici raznih slojeva. Šteta što autorica nije uspjela doći do podataka koji bi prikazali biografiju barem jedne seljačke obitelji. Vjerujemo da će u tome i u istraživanju novih biografija Austijanaca i Nijemaca u Hrvatskoj u budućnosti donijeti nove rezultate, korisne hrvatskoj historiografiji. Dio ovih biografija je bio ranije objavljan na raznim mjestima, a kod priređivanja knjige autorica ih je znatno proširila i dopunila. Vjerujemo da će tekstovi objavljeni u ovoj knjizi inicirati buduće bavljenje sudbinama Austrijanaca i Nijemaca u Hrvatskoj, pogotovo među mlađim istraživačima.

HRVOJE PETRIĆ

Diego de CASTRO, *Memorie di un novantenne*, MGS Press, Trst 1999., 262 str.

Diego de Castro rođen je u Piranu 19. 8. 1907. Diplomirao je u Rimu 1929. godine. Već nakon dvije godine započeo je svoju sveučilišnu karijeru. Unutar svog interdisciplinarnog znanstvenog područja najviše se zadržao na statistici, demografiji i kriminologiji. Sudjelovao je u radu izdavačkih kuća (novina) od 1948. godine, a još i danas povremeno objavljuje u tršćanskom "Il Piccolo". Bio je diplomatski predstavnik Republike Italije pri Savezničkoj vojnoj upravi u zoni Slobodne Teritorije Trsta (1952.-1954.). U talijanskim političkim i znanstvenim krugovima smatra se jednim od najboljih (ako ne i najboljeg) poznavatelja tršćanskog pitanja.

Plod njegovog poznavanja tog problema je i monografija "La questione di Trieste" (Lint, Trst, 1981.), izdana 1981. godine, koju u Italiji nazivaju Svetim pismom tršćanskog pitanja. 2067 stranica dokumenata i njihove analize opravdavaju ovaj naziv. I upravo ta knjiga je Castra potakla na pisanje uspomena. Spoznao je da se to njegovo Sveto pismo koristi uglavnom kao leksikon, ljudi je uzimaju u ruke samo u slučaju kada ih zanimaju odgovori na neka pitanja u vezi s Trstom, dok ostalo pročitaju tek rijetki čitatelji. Tako su de Castrova sjećanja u biti vrlo skraćena inačica njegovog Tršćanskog pitanja.

Ali ni izdaleka samo to. U uspomenama je ostavio dosta osobnih doživljaja iza kulise političkih zbivanja, koje su u "La questione" ostale nezabilježene. Opisao je karakterne osobine gotovo svih političara koje je u svom radu upoznao. Od Hrvata ga se najviše dojmio Vladimir Velebit, za kojeg kaže, da niu saveznički pregovarači u poznavanju terena oko Trsta misu bili dorasli.

Spomenuta sjećanja su predstavljena kronološki, od djetinstva na dalje. Puna su mnoštva zanimljivih i smiješnih anegdota. Jezik kojim se služi je lagan i nije pretjerano znanstven, dapače dosta je jednostavan i razumljiv i slabijim poznavateljima talijanskog jezika. De Castrova "Sjećanja devedesetogodišnjaka" je knjiga manjeg formata (14 x 21,5 cm) i ima 262 stranice. Prvo izdanje je izašlo u svibnju 1999. u izdanju MGS Press iz Trsta. Autor je knjigu razdjelio na osam poglavlja.